

DÜŞ/DÜŞÜN 9

DELİLİĞİN TUTKUSU/ TUTKUNUN DELİLİĞİ

Psikoz Sorununa Psikanalitik Yaklaşım

ELDA ABREVAYA

Bağlam Yayınları 186
İnceleme-Araştırma 123
Düş/Düşün Dizisi 9
ISBN: 978-975-6947-73-9
Düş/Düşün Dizisi Editöri: Ayça Gürdal Küey

Elda Abrevaya
Deliliğin Tutkusu / Tutkunun Deliliği
Psikoz Sorununa Psikanalitik Yaklaşım

© Elda Abrevaya
© Bağlam Yayıncılık

Birinci Basım: Ekim 2002
İkinci Basım: Kasım 2017
Kapak Resmi: Hieronymus Bosch, *Deliler Gemisi*
Baskı: Avcı Ofset
Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi No: 6/13
Davutpaşa - Topkapı/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 11081
Matbaa Sertifika Numarası: 12001

BAĞLAM YAYINCILIK Hobyar Mah. Narlıbahçe Sok. No: 9/3 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 / 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

Sarah'a

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ.....	9
ÖNSÖZ.....	11

I. Bölüm

PSİKANALİZ ÇAĞINDA DELİLİĞİN TARİHİNE BİR BAKIŞ....	15
Freud ve Lacan'dan Foucault'ya.....	15
Deliliğin Kapatılması	16
Tımarhanenin Doğuşu	21
Foucault'nun Freud'a Yaklaşımı	29

II. Bölüm

ORGANİKTE N SİMGESELE.....	37
Varlık ve Delilik	37
Simgesel Düzen.....	39
Nevroz ile Psikoz Arasındaki Klinik Farklılıklar.....	45
Nevroz ve Psikozda Gerçekliğin Yitimi	52

III. Bölüm

DELİLİK Mİ, PSİKOZ MU?	63
Psikotikle Konuşabilmek İçin Bir Dilin Yaratılması	67
Sessizlik	77

IV. Bölüm

DELİLİK, CİNAYET VE YASA.....	83
Yasanın Özne! Ekseni.....	83
Yasanın Nesnel Ekseni.....	91
Cinayet.....	92
Althusser'in İtiraf Metni.....	95

V. Bölüm

PSİKOZUN TEDAVİSİ.....	111
Şizofreni Sorunu	119

VI. Bölüm

BAYAN LUCY VEYA VAROLMANIN ACISI	133
Bilinçdışı Fantezinin Kurgulanması	145
Sondeyiş	155
KAYNAKÇA	157

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

2002 yılında kitabın Türkçe çevirisi için yazdığım önsözü, 2017 yılında okumak ilginç oldu. Kitabın basılma tarihi benim de İstanbul'da psikanalist olarak yeni yerleştiğim yıllara denk geliyordu. Şimdi ise kitabın ikinci basımına önsöz yazarken, bu onbeş yıl boyunca sürdürdüğüm psikanalitik pratiği de değerlendirmek için bir fırsat ortaya çıkmıştır. Kuramsal veya klinik olarak kitabın öğretisi halen geçerli midir? İstanbul'da her ne kadar psikiyatrik bir kurumda çalışmasam da, kliniğimin büyük bir kısmını oluşturan hastalar, ruhsal işleyişi açısından nevrozlarla psikozlar arasında, yani sınırda konumlananlardır. Bu anlamda benzer klinik sorunsallar karşıma çıkmaktadır. Porto Riko yıllarımda kuramsal çalışma Lacan ağırlıklı olduğu için, kitapta psikozlara yaklaşımım özellikle Lacancı olmuştur. Buna karşılık şimdiki pratiğime göz attığımda, kuramsal alanda daha kapsamlı bir rotanın çizildiğini görüyorum. Özellikle D.W. Winnicott, W. Bion, H. Rosenfeld, Th. Ogden, gibi Anglosakson analistlerin psikoz üzerindeki araştırmaları ve incelemeleri benim açımdan tam bir bilgiler ve okumalar hazinesini oluşturmuştur. Diğer yandan, Lacan'ın öğretisi her açıdan değerini korumaktadır. Bu öğretiyi kitapta yer verdiğim M. Foucault, J. Derrida, L. Althusser gibi düşünürlerin kuramsal yaklaşımlarıyla eklemek mümkündür çünkü hepsi yapısalcı bir bakış açısına sahiptir.

Kitabın yeni bir basımını oluşturmak amacıyla metni yeniden okuduğumda, bir psikanalist olarak bu deneyimdeki en dramatik boyutun delilikle insanî düzeyde karşılaşmak olduğunu düşündüm. Deliliği öznenin kalbinde yatan aşırı hassas, ince, derin bir kırılğanlık ama aynı zamanda dürtüsel

şiddet olarak ele alırsak, kuşkusuz hastanın deliliği kadar, analistinkini de göz önünde bulundurmak gerekir. J. Derrida şöyle bir sorgulamada bulunur: Psikanalist hastanın delice, tuhaf sözünü dinleyebilir mi, yorumlayabilir mi, buna tanıklık edebilir mi? Analist terapötik sertivende, hastasının anlaşılabilir gibi görünen iç dünyasının birçok yönünü kavrama çabasında, kendi karmaşık duygularıyla sürece katılabildiği ölçüde, bu süreci anlaması, yorumlaması ve ona tanıklık etmesi mümkündür. J. André'nin de belirttiği gibi, narsisistik travmayı aktarımda çalışabilmek iki kişiyi gerektirir. Diğer bir deyişle, aktarımda hastanın travmasının analistin iç dünyasının bir yerinde karşılık bulması önem kazanır. D.W. Winnicott "The Fear of Breakdown" metninde şu fikri ileri sürer: Hastanın iç dünyasında kaydedilememiş, dolayısıyla simgeleştirilememiş travma, analist tarafından duygulanımsal olarak karşılanabildiği ve kapsanabildiği takdirde, hasta tarafından özümflenir ve benliğinin bir parçası haline gelir. Analist bunu niçin, nasıl yapar? Eğer içimizdeki delilik, Lacan'ın deyimiyle, insan olarak deneyimimizin sınırını oluşturmaktaysa, bu sınır simgeselin özümleyemediği bir noktada yer alır. Analist açısından hastayla birlikte yürüttüğü klinik deneyim, tekrar ve tekrar simgesel düzeyde yazılamayanı yazma çabasından başka bir şey değildir.

İstanbul, 3 Eylül 2017

ÖNSÖZ

Bu araştırma 2000 yılında Porto Riko'da basılan *La Locura Como Pasión*'un Türkçe çevirisine karşılık gelmektedir. Delilik sorunsalına olan ilgim, doktora tezimi Paris'te bir gündüz hastanesinde tedavi gören otistik ve psikotik çocuklar üzerinde yaptığım 70'li yıllara dayanmaktadır. Ama bu çalışma asıl Porto Riko'da Ruh Sağlığı Merkezindeki pratiğimin yüreğinde doğmuş ve biçimlenmiştir. İspanyolca metnin birinci bölümünde XIX. yüzyılda Porto Riko'da deliliğin tarihini incelemiştim. Bir şekilde delilerin kapatıldığı ilk kurumlarla, benim daha sonra çalışacağım Ruh Sağlığı Merkezi arasındaki bağları sezinlemiştim. Yani acının, korku ve şiddetin egemen olduğu dönün psikiyatrik kurumlarıyla bugünküler arasında bir ilişki vardı. Nitekim kitabın son bölümünde sunduğum Bayan Lucy vakasıyla da bu sürekliliği sağlamak istedim. Yalnız Türkçe metin Porto Riko'da XIX. yüzyılda delilerin kapatıldığı kurumlara ilişkin birinci bölümü kapsamamaktadır. Bu bağlamda, ister Porto Riko'da ister Türkiye'de olsun zaman içinde delilik deneyimine eşlik eden kararlık belleği düşünebilmek için Foucault'nun şu sözlerine göz atmak yerinde olur: “*Aklını yitirmişlik halkların büyük belleği, onların geçmişe en büyük sadakatleri olacaktır; aklını yitirmişlik deneyiminde tarih sürekli çağdaş olacaktır*”.*

Kitabımda geleneksel psikiyatrinin delilik sorunsalına yaklaşımına eleştirel bir görüş geliştirmeye çalıştım. Psikiyatrik bakışın nesnesi olan semptomların engelini aşarak, delinin söyleminin temsil ettiği bilgiye erişmek istedim. Bunun

* Michel Foucault, *Histoire de la Folie*, Gallimard, Paris, 1972, s.144.

için de psikanalitik kuramlara başvurdum. Freud, Lacan ve diğer ustaların öğretisi sayesinde, psikotiğin saçma sapan gözükten söylemini anlamlandırmak ve onun sesine ve sözüne yer vermek olanaklıdır. Ama psikotiğin söyleminde odaklanırken, hedefim onun sözünü nesnelleştirmek, dolayısıyla akademik bir araştırmanın nesnesine dönüştürmek değildir. Sanıyorum hiç kimse deliliğin kendi üzerindeki etkilerini ve izlerini göz önünde bulundurmadan, bu görüntüye yaklaşmaz. Yani burada her şeyden evvel özne olarak konumlanmaktan söz etmekteyim.

Psikanalitik öğretiyi bu araştırmanın ekseni haline getirirken, “modası geçmiş” antipsikiyatri hareketinin yapıtlarını da ele aldım. Bunları kendi deneyimimle yoğurarak yorumladım. Sanıyorum ki psikotikle gerçekleştirilen terapötik deneyimin görüngenüsel boyutunu yakalamak, Ronald Laing'ın yapıtlarından en güzel dersi çıkarmaktır. Aynı zamanda Michel Foucault'nun *Deliliğin Tarihi* adlı kitabını da özneli; tarihsel ve sosyopolitik düzlemle eklemlenmeyi hedefleyen bir yöntemin yörüngesi olarak kullandım. Diğer bir deyişle delilik konusunda düşünürken, belli bir toplumda tarihsel süreç içinde gelişen deliye ilişkin toplumsal temsilleri ve kurumsal pratikleri göz önünde bulundurmamak olanaksızdır.

Elda ABREVAYA

Mart, 2002